וילפינן מופנה משני צדדין ולהכי אפניה רחמנא לבהמה משני צדדין כי היכי דלא נגמר מן מופנה מצד אחד רב אחא בריה דרבא מתני לה משמיה דרבי אלעזר לקולא כל גזרה שוה שאינה מופנה כל עיקר למדין ומשיבין מופנה מצד אחד לרבי ישמעאל למדין ואין משיבין לרבנן למדין ומשיבין מופנה משני צדדין דברי הכל למדין ואין משיבין ולרבנן מאי איכא בין מופנה מצד אחד לשאינה מופנה כל עיקר נ"מ היכא דמשכחת לה מופנה מצד אחד ושאינה מופנה כל עיקר ולאו להאי אית ליה פירכא ולאו להאי אית ליה פירכא שבקינן שאינה מופנה כל עיקר וגמרינן ממופנה מצד אחד והכא מאי פירכא איכא משום דאיכא למיפרך מה לאדם שכן מטמא מחיים וכן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן היינו טעמא דר"מ הואיל ונאמרה בו יצירה כאדם א"ל רבי אמי אלא מעתה המפלת דמות הר אמו טמאה לידה שנאמר [1]כי הנה יוצר הרים ובורא רוח אמר ליה הר מי קא מפלת אבן היא דקא מפלת ההוא גוש איקרי אלא מעתה המפלת רוח תהא אמו טמאה לידה הואיל ונאמרה בו בריאה כאדם דכתיב [1]ובורא רוח וכי תימא לא מופנה מדהוה ליה למכתב יוצר הרים ורוח וכתיב ובורא רוח ש"מ לאפנויי א"ל דנין דברי תורה מדברי תורה [א]ואין דנין דברי תורה מדברי קבלה (אמר) רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן היינו טעמא דר"מ הואיל ועיניהם דומות כשל אדם אלא מעתה [א]המפלת דמות נחש תהא אמו טמאה לידה [ב]הואיל וגלגל עינו עגולה כשל אדם וכי תימא הכי נמי ליתני נחש אי תנא נחש הוה אמינא בנחש הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ דלא כתיב ביה יצירה אבל בהמה וחיה לא פליגי דכתיבא ביה יצירה והא גבי מומין קתני לה [ג][ב]את שגלגל עינו עגול כשל אדם לא קשיא הא באוכמא הא [ד]בציריא רבי ינאי אמר היינו טעמא דר"מ הואיל ועיניהם הולכות לפניהם כשל אדם והרי עוף דאין עיניו הולכות לפניו וקאמר ר"מ דטמא אמר אביי [ה]°בקריא וקיפופא ובשאר עופות לא מיתיבי ר' חנינא בן [ו](אנטיגנוס) אומר נראין דברי ר"מ בבהמה וחיה ודברי חכמים בעופות מאי עופות אילימא בקריא וקיפופא מ"ש בהמה וחיה דעיניהן הולכות לפניהן כשל אדם קריא וקיפופא נמי אלא פשיטא בשאר עופות מכלל דר"מ פליג בשאר עופות חסורי מיחסרא והכי קתני ר' חנינא בן [ז](אנטיגנוס) אומר נראין דברי ר"מ בבהמה וחיה והוא הדין לקריא וקיפופא ודברי חכמים בשאר עופות שאף ר"מ לא נחלק עמהם אלא בקריא וקיפופא אבל בשאר עופות מודי להו והתניא א"ר אלעזר בר' צדוק המפלת מין בהמה וחיה לדברי ר"מ ולד ולדברי חכמים אינו ולד ובעופות תיבדק למאן תיבדק לאו לדברי ר"מ דאמר קריא וקיפופא אין שאר עופות לא אמר רב אחא בריה דרב איקא לא תיבדק לרבנן דאמרי קריא וקיפופא אין שאר עופות לא ומ"ש קריא וקיפופא מבהמה וחיה הואיל ויש להן לסתות כאדם בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא לר"מ דאמר בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא קבל בה אביה קידושין מהו למאי נפקא מינה לאיתסורי באחותה למימרא דחיי והאמר רב יהודה אמר רב לא אמרה ר"מ אלא הואיל ובמינו מתקיים אמר רב אחא בר יעקב עד כאן הביאו רבי ירמיה לר' זירא לידי [ח]גיחוך ולא גחיך גופא אמר רב יהודה אמר רב לא אמרה רבי מאיר אלא הואיל ובמינו מתקיים אמר רב ירמיה מדפתי

אף

ולהכי אפנייה רחמנא כו'. כרבנן: **דלא תגמר ממופנה מצד אחד.** משום דמשיבין וכאן יש להשיב מה לאיש שכן מטמא מחיים כדלקמיה: **לקולא.** דלא בעינן מופנה כולי האי: **לרבנן.** כיון דלמופנה מצד אחד למדין ומשיבין ולשאינו מופנה כל עיקר אמרינן דברי הכל למדין ומשיבין מאי איכא בין מופנה מצד אחד לשאינה מופנה כל עיקר: **והכא מאי פירכא איכא.** כלומר והכא בג"ש דתני אאדם[ט] מה תשובה איכא דקאמרת דניחא לך למיגמר מחיה דהוי מופנה משני צדדין משום דאין משיבין ולא נגמר בריאה בריאה מתנין משום דמופנה מצד אחד הוא ומשיבין ומאי אית לך לאותובי: **שכן מטמא מחיים.** מקבל טומאה בחייו משרץ או משאר טומאות דין הוא שתהא יולדתו טמאה לידה תאמר באלו הלכך גבי דגים פרכינן ליה דמופנה מצד אחד הוא אבל גבי בהמה אע"ג דפירכא היא לא פרכינן לה הואיל ומופנה היא משני צדדין: **וכן אמר רבי חייא כו'.** אדרב יהודה אמר שמואל קאי: **הר מי קמפלת.** מי מפלת נפל גדול כהר: **דמות אבן הוא דמפלת.** חתיכת בשר דמות אבן גוש בעלמא מיקרי ולא כתיבא ביה יצירה: **גוש.** כמו (איוב ז) גוש עפר: **הואיל ועיניהן.** של חיה ובהמה: **דומות לשל אדם.** שחור שבעין הוה עגול בבהמה כשל אדם אבל דדגים לאו עגול הוא: **והא גבי מומין תני לה.** כלומר היכי אמרת דעין בהמה דומה לאדם והא גבי מומי הבכור קתני לה בבכורות (דף מ.) ושגלגל עינו[י] הוי מום ומדחשיב ליה מום נמצא שאין דרך בהמה להיות עיניה כאדם: **באוכמא.** שחור שבעין הוי עגול בבהמה כאדם והא דתני דהוי מום בציריא מקום מושב כל העין לא הוי עגול בבהמה כאדם ואי הוי עגול הוי מום דכל בור של מושב העין קרוי גלגל כדאמרי' לקמן (דף כד:) ועמדתי בגלגל עינו של מת עד חוטמי ומפני שהוא עגול כגלגל: **לפניהם.** לאפוקי דגים דעיניהם בצדיהם וכן נחש: **קריא וקיפופא.** עוף הצועק בלילה ופניו דומה לחתול ועיניו לפניו: **חסורי מיחסרא והכי קתני נראין דברי ר"מ בבהמה ובחיה והוא הדין לקריא וקיפופא.** דעיניו הולכו' לפניו ואע"פ דפליגי רבנן עליה: **ודברי חכמים.** נראין לר"מ בשאר עופות דר"מ נמי מודה להו: **והתניא.** בניחותא: **ומאי שנא קריא וקיפופא.** דקאמר לרבנן דהוי ולד טפי משאר עופות אי משום דעיניהם הולכות לפניהם הרי חיה ובהמה נמי דעיניהן הולכות לפניהם ופליגי רבנן: **לסתות.** לחיים זקופין כאדם מה שאין כן בבהמה ובחיה: **למימרא דחיי.** הא אחותה לא מיתסרא אלא בחייה דאין איסור אחות אשה אלא בחייה: **ובמינו.** כגון בהמה גמורה מתקיימת ובמינו הוא דמתקיים אבל איהו לא: **לידי גיחוך.** שחוק. בכל תחבולות הללו עסק ר' ירמיה להביא ר' זירא לידי שחוק ולא שחק דאסור לאדם שימלא פיו שחוק[כ] ור' זירא מחמיר טפי:

אף

וילפינן ממופנה משני צדדין. תימה ולשתוק מהפנאה דאדם דהשתא תנין לא מופנה כלל ובהמה מופנה בצד אחד ואין משיבין: **יוצר** הרים. ומופנה הוא כדקאמר בסמוך: **ליתני** נחש. ואע"ג דקתני חיה ונחש בכלל חיה כדכתיב (בראשית ג) והנחש היה ערום מכל חית השדה לאחר שנקצצו רגליו לא מיקרי חיה סתם אלא חיה הרומשת ולא הוי בכלל חיה דמתניתין: **קריא** וקיפופא. ג' מיני קיפוף יש הכוס והינשוף (ויקרא יא) מתרגמינן קריא וקיפופא והתנשמת נמי אמר באלו טריפות (חולין דף סג.) זה בזאת שבעופות ואמר אביי בזאת שבעופות קיפוף ועוד קיפוף מין חיה כדאמר בהרואה (ברכות נז:) כל מיני חיה יפין לחלום חוץ מן הקוף והקיפוף[ל]: **לאיתסורי** באחותה. לענין גופה לא בעי אם הבא עליה חייב משום אשת איש או אם חייב ההורגה דפשיטא ליה דאינה חיה ג' שנים שתהא בת ביאה ולא שנה שלא תהא טרפה ומיהו הוה מצי למבעי אם הרובע חייב סקילה כדין הבא על הבהמה: **הואיל** ובמינו מתקיים. אע"פ דדריש ג"ש דילידה בעי טעמא הואיל ובמינו מתקיים דאפילו בולד גמור בעינן מתקיים למעוטי נולד חתיכה או חסרה וא"ת והא גופו תייש ופניו אדם דאינו מתקיים ואמרינן בסמוך דכ"ע אדם הוי וי"ל דאע"ג דלא חיי לא בבהמה ולא באשה מ"מ גופו תייש כתיקונו ופניו אדם כתיקונו ואינו חסר מאומה:

ומלא

מסורת הש"ס

א) [חגיגה י: ב"ק ב:], ב) [לקמן כד:], ג) בכורות מ., ד) [גי' רבינו חננאל בציריא פי' אדום הסובב את השחור ע' ערוך ערך צר ו'], ה) [גירסת הערוך בקדיא וקיפופא תרגום של הכוס והינשוף קדיא וקיפופא עיין בערך קדיא], ו) ס"א גמליאל [וכ"א בתוס' לעיל ח: ד"ה והא], ז) ס"א גמליאל, ח) [תרגום יונתן של לחקה שרה גחכה שרה ושל ויהי כמלחק והוה כמגחך. ערוך ערך גחך], ט) [דתניא ואדם. רש"ל], י) [שם: עינו עגול כשל אדם], כ) [ברכות לא.], ל) [לפנינו איתא והקפוד ועי' פרש"י שם אמנם איתא כל מיני עופות יפין לחלום חוץ מן קריא וקפופא וכן הגי' בערוך ע"ש בערך קדיא ולע"ק],

תורה אור השלם

1. כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׂחוֹ עֹשֵׂה שַׁחַר עֵיפָה וְדֹרֵךְ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ יְיָ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ: עמוס ד יג

גליון הש"ס

גמ' בקריא וקיפופא. בויקרא י"א ואת הכוס ואת השלך ואת הינשוף התרגום וקריי' ושלינונא וקרפופא:

מוסף רש"י

מדברי קבלה. נביאים וכתובים (ב"ק ב:). **באוכמא.** שחור של עין הבהמה עגול כשל אדם (בכורות מ.). **בציריא.** כל בית מושב העין הלובן והסירא קרי ציריא, והוא ודאי אינו עגול כשל אדם (שם).

תוס' הרא"ש

מיצירה דבהמה דהוי מופנה מצד אחד אבל השתא אייתר ליה הפנאה דאדם למעוטי דלא תלמוד תנין כלל מהך גז"ש: **והכא** מאי פירכא איכא וא"ת אפילו אי ליכא פירכא נימא לרבנן נמי כמו לר' ישמעאל (לא) דשבקינן מופנה מצד אחד וילפינן ממופנה משני צדדין. וי"ל דלר' ישמעאל הוא דאמרי' הכי משום דהפנאה של צד השני שלא לצורך הוא דלאו הכי אין משיבין הלכך לא באה אלא כדי לדחות מופנה מצד אחד אבל לרבנן דהפנאה של צד השני לצורך הוא כדי שלא נשיב אם יש להשיב [א] הלכך לא אמרינן מטמאה מחיים שבאתה לדחות מופנה מצד אחד: **מה** לאדם שכן מטמא מחיים. ותימה בהמה תוכיח דלא מטמאה מחיים וטמאה לידה וא"כ ניליף תנין בגז"ש מיצירה דבהמה וליכא למיפרך שמטמא מחיים. וי"ל דאיכא למיפרך מה לבהמה שכן מטמאה לאחר מיתה ותימה ונילף מעוף טהור וי"ל מה לעוף שכן מטמא בגדים אבית הבליעה. וקשה ניליף מעוף טמא וי"ל דאיכא למיפרך מה לעוף טמא שכן עושין ממנו דבר המקבל טומאה כגון מהעצמות או מהעורות משא"כ בדגי הים כדתנן בפ' י"ז דמס' כלים כל שבים טהור: **דכתיב** כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומופנה מדמצי למיכתב בורא רוח והרים: **ואין** דנין דברי תורה מדברי קבלה. וא"ת האמרי' לעיל דבתוספתא דבשבת יליף מקור מקור את מקורה הערה והנה מקור נפתח לבית דוד דהיינו דברי תורה מדברי קבלה וי"ל דשאני הכא דמצי למילף דברי תורה מדברי תורה הלכך לא ילפינן מדברי קבלה: **ליתני**

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה י:

יט ב מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב:

תוס' הרא"ש (המשך)

נחש. ותימה והא קתני חיה ונחש בכלל חיה כדאמר בסנהדרין (וכל) [ואת כל נפש] החיה הרומשת לרבות הנחש וי"ל דלא הוי נחש בכלל חיה. והתם דריש לרבות את הנחש מחיה הרומשת על הארץ דמשמע דחיה שנעשית רומשת והיינו נחש שהלך בקומה זקופה ונעשה הולך על גחון אבל סתם חיה לא הוי נחש בכלל: **ליתני** נחש. פי' ליתני נחש לחודיה דאין לפרש ליתני נחש בהדי בהמה וחיה דא"כ היכי קאמר אי תנא נחש ה"א בנחש הוא דפליגי דא"כ בהמה וחיה ועוף למאן קתני לה אי לר' מאיר דהשתא נחש דלא כתיב ביה יצירה קאמר ר' דהוי ולד בהמה וחיה ועוף דכתיב בהו יצירה מיבעיא. מיהו קשה ליתני נחש בהדייהו ולא הוה מצי למיפרך מידי וי"ל דלא ניחא ליה למיתני נחש בהדיה חיה דלמא אתי למיטעי ולמימר דנחש לא הוי בכלל חיה. והתם דרשינן וכל חיה הרומשת זה נחש: הא באוכמא הא בציירא בירושלמי גרס גלגלי אדם עגולים גלגלי בהמה ארוכין א"ר יוסי בר אבין באדם הלבן רבה על השחור ובהמה שחור רבה על הלבן: **קריא** וקיפופא. כוס וינשוף מתרגמינן קריא וקיפופא עוד יש קיפוף אחד בעופות ובפ' אלו טרפות תניא תנשמת זו בזואת שבעופות ואמר אביי בזואת שבעופות קיפוף שמו: **לאיתסורי** באחותה. הא דלא קאמר לענין גופה לחייב הבא עליה משום אשת איש או להתחייב ההורגה דמילתא דפשיטא היא דלא חיי כולי האי שתהא ראויה לביאה או לצאת מידי טרפה: **למימרא** דחיה. פרש"י דאין איסור אחות אשה אלא בחייה וקשה לפירושו דמצי לאוקומי בעיא דר' ירמיה לאסור חמותה ואליבא דמ"ד חמותו לאחר מיתה בשריפה וגם לכ"ע איסורא איכא הלכך נראה לפרש למימרא דחיי ונפיק מידי נפל דתפסי בה קידושין והא לא מצי למיבעי אם כזית ממנו מטמא באהל ועצם כשעורה אם מטמא דמילתא דפשיטא הוא כיון דאמו טמאה לידה טמא כמו נפל: **לא** אמרה ר' מאיר אלא הואיל ובמינו מתקיים. ותימה והא פירשנו לעיל טעמי מקרא דגמר יצירה יצירה וי"ל דמ"מ (ק"ו) צריך טעמא להתקיים דאפי' באדם בדבר שאין מתקיים לא חשיב לידה כדאמרינן כדי שינטל מן החי וימות. ותימה מאי קפריך לימא הא דקאמר הואיל ובמינו מתקיים היינו שמתקיים י"ב חדש אבל זה אינו מתקיים י"ב חדש אבל פחות מתקיים והוי כטריפה וי"ל דא"כ הו"ל למימר הואיל ובמינו חי אבל מדנקט מתקיים משמע דאין מתקיים כלל. ותימה לקמן דאמר גופו תייש ופניו אדם אדם הא לא מתקיים בשום מקום כה"ג וי"ל דמ"מ מה שיש בו מאדם ומתייש הוי כל אחד כתקנו. מיהו בירושלמי משמע דהוא עצמו חי דגרסינן התם רבנן מקשו על דר' מאיר הפילה דמות עורב עומד בראש דקל אומר לו בא חלוץ בא יבם והדר קאמר אדאת מקשה לר' מאיר תיקשי לרבנן דאמר ר' יוחנן כולו אדם ופניו בהמה אינו ולד כולו בהמה ופניו אדם ולד כולו אדם ופניו בהמה עומד

א) נראה דצ"ל אם יש להשיב כמו דפרכינן מה לאדם שכן מטמא בחיים הלכך לא אמרינן שבאתה לדחות וכו'.